

w Bibliotece na 1501 stronach dla 30 zamawiających instytucji i osób.

Poza działalnością biblioteczną prowadzona była również wysyłka wydawnictw PTB dla członków honorowych, wysyłane są egzemplarze reklamowe i recenzyjne oraz sprzedaż numerów antykwarycznych. W roku 2002 wysłano tylko 27 egzemplarzy *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* członkom honorowym oraz sprzedano tylko 50 egzemplarzy antykwarycznych i 581 czasopism bieżących za łączną sumę 10.397 zł. Największym kontrahentem Biblioteki był Dom Handlowy Nauki Sp. z o.o. Księgarnia Naukowa w Warszawie (powstała na miejscu zlikwidowanej Księgarni Naukowej ORPAN-Bis).

Pozostała część zamówień będzie realizowana po zakończeniu remontu piwnic i zmianie sytuacji finansowej Biblioteki.

IX. DANE LICZBOWE O DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ TOWARZYSTWA W 2002 ROKU

W roku 2002 Towarzystwo liczyło 1432 członków, w tym 1000 zwyczajnych, 302 nadzwyczajnych i 30 honorowych; przyjęto 36 nowych członków. Liczba członków zmniejszyła się o 46 osób, które zostały skreślone lub wystąpiły.

Szczegółowe dane dotyczące Oddziałów i Sekcji Towarzystwa znajdują się w załączonych tabelach 1–4.

Warto również zaznaczyć pamięć Towarzystwa o zmarłych członkach: w związku z uroczystością Wszystkich Świętych złożono kwiaty i zapalono znicze na grobach botaników w Oddz. Krakowskim i Łódzkim.

Alina STACHURSKA-SWAKOŃ

VARIA

WARTOŚĆ WIEDZY I NAUCZANIA PROFESORA DR ADAMA WODZICZKI

Value of Professor Adam Wodziczko's knowledge and teaching

Prof. dr Adam Wodziczko (1887–1948) to nauczyciel, wielki miłośnik i obrońca ojczystej przyrody. Był on botanikiem o wielostronnych zainteresowaniach, twórcą podstaw nowoczesnej ochrony przyrody jako samodzielnej dyscypliny wiedzy. Dzięki jego zabiegom i projektom utworzone zostały trzy par-

ki narodowe (Wielkopolski, Woliński i Słowiński) oraz dziesiątki rezerwatów. Jego wykłady na temat ochrony przyrody, niegdyś marginesowe w dziedzinie botaniki, a także działania na tym polu obudziły moje zainteresowanie zagadnieniem zdrowotności roślin i skłoniły mnie do specjalizacji w dziedzinie fitopatologii.

Profesor dr A. Wodziczko wszczepiał słuchaczom swoich wykładów zaciekawienie ochroną przyrody, ponieważ mówił o tym z wielkim zaangażowaniem. Słowo „ochrona” zwracało uwagę na niebezpieczeństwo zagrażające największym skarbom, jakimi są naturalne zbiorowiska roślinne oraz pochodzące od nich uprawy, w których zasięg wkracza m.in. technika. Refleksje na ten temat skłaniały do poszukiwania sposobu zapobiegania groźnym szkodom, a temu właśnie służy fitopatologia. Praca w tej dziedzinie polega na wykrywaniu i poznawaniu szkodliwych, pasożytniczych, patogenicznych mikroorganizmów, którym sprzyja – lub utrudnia rozwój – środowisko roślin, ulegające obecnie różnym niekorzystnym zmianom. Osłabione z różnych przyczyn rośliny łatwo giną, ulegając wyniszczającym schorzeniom powodowanym przez mikroorganizmy wykorzystujące ich zmniejszoną żywotność, zarówno w zespołach naturalnych jak i uprawach.

Wśród botaników nieliczni interesują się tym działem badań. Wymagają one, oprócz prowadzenia obserwacji w terenie, pracochłonnych doświadczeń laboratoryjnych, takich jak hodowanie na sztucznych podłożach wyodrębnionych z roślin i gleby mikroorganizmów oraz ich oznaczanie. Większość osób specjalizujących się w tej dziedzinie to rolnicy i leśnicy, których zainteresowania czasem ograniczają się, ze względu na program studiów i charakter pracy, do niektórych tylko upraw lub gatunków.

Wiedza i nauczanie prof. dr A. Wodziczki, dzięki szeroko pojmowanej przez niego ochronie przyrody mają trwałą wartość i służą szeroko pojętej fitopatologii. Tym, którzy są u progu zdobywania wiedzy z tego zakresu przypomnę, aby poszerzali swoje zainteresowania ochroną przyrody, szukając tej miary mistrzów jak Adam Wodziczko. Ważne jest, aby osiągnięcia jednego pokolenia służyły następnym poprzez rozwijanie doświadczeń laboratoryjnych i edukacji, gdyż dopiero to świadczy o ich wartości dla ojczystej przyrody i człowieka.

Młodemu pokoleniu warto życzyć, by na swej drodze znajdowało takich profesorów jak Adam Wodziczko.

Wanda TRUSZKOWSKA

BYĆ ROŚLINĄ! BYĆ BOTANIKIEM!¹

To be a plant! To be a botanist!

..., Kwiaty,
dziewczęta,
marzenia,
dojrzewają między
zmierzchem a świtem”

Borys Russko – „Idę w noc”
w zbiorze „W strugach nocy”

DEKLARACJA NIE WYMAGAJĄCA UZASADNIENIA

Rośliny są najpiękniejszą częścią otaczającego nas świata. Sądu tego nie będę uzasadniał, pragnąc uniknąć bezpodstawnego sporu z miłośnikami ptaków, motyli, grzybów, krajobrazów, zabytków przeszłości, subtelnym rzeźb w zapuszczonych ogrodach, głębokich oczu dopiero co poznanej...

CO MAJĄ ROŚLINY Z NASZEGO ZAINTERESOWANIA?

Popatrz, ile roślin występuje, tu i tam, rozkwita w najlepszej dla siebie porze, obywając się bez wnikliwego spojrzenia botanika. Te, które pyszną się swą barwą, kształtem i wonią, te, które obiecują korzyści, narażone są na żądę posiadania. Inne, drobne, wątle, ukryte wśród sąsiadów, nie wyróżniające się z tła, mogłyby nie być nigdy dostrzeżone. Gdyby nie zainteresowania zielarza i botanika, nie dowiedzielibyśmy się, że pojawiały się tu i tam na dłużej lub krócej, przenosiły się z miejsca na miejsce lub wyginęły na zawsze. Choć nasze zainteresowania zdają się być wnikliwe, ciągle nie znajdujemy odpowiedzi na najprostsze pytania: *Dlaczego więc tak wiele roślin ma tak skromną posturę, a inne pyszną się swoją urodą, kształtem i barwami? Dlaczego jedne trwają wraz ze swym potomstwem na raz zdobytym stanowisku, a inne ujawniają nieposkromione dążenia do zajęcia kolejnych miejsc?*

Ograniczając katalog pytań, chciałbym się jednak dowiedzieć: *Co rośliny mają z naszej nieustannej deklaracji zainteresowania, z afirmacji ich piękna, ze swej niezwykłości lub pospolitości? A co mają rośliny same z siebie?*

Wiemy, że rośliny zostały gwałtem zepchnięte ze swoich pierwotnych siedlisk, przeniesione do ogrodów lub na pola, posadzone wśród niechcianego towarzystwa, zmuszone do kojarzenia się, kwitnienia i owocowania, odpowiednio do kaprysu, mody lub za-

chcianek ogrodnika, do potrzeb wiecznie nienasyconego człowieka. Wiemy, że niektóre z roślin zasuszone i umieszczone w starożywnych zielnikach, inne zamrożone, czyniąc je depozytem bardzo osobliwego banku, jedne i drugie oddając na pastwę zapomnienia lub odradzającego się od czasu do czasu zainteresowania. Wiemy, że jeszcze inne, pozbawione warunków do życia, skorzystały z prawa do ucieczki i wędrówek wszelkimi dostępnymi środkami, że stają się przybłędami lub intruzami w nowej ojczyźnie.

A więc co mają rośliny?

1. Rośliny mają swój szczególny status wśród żywych tworów natury, niezwykle organy, zażyłe stosunki ze Słońcem, Wodą i Powietrzem, mają swoich partnerów i wrogów, swoje indywidualne i zbiorowe życie, które tym trudniej nam zrozumieć, im bardziej próbujemy je opisać w kategoriach naszych ludzkich pojęć i ludzkich doświadczeń.

2. Rośliny mają swoje imiona spisane w tych samych językach, co starożytni bogowie, tyle że zawsze opatrzone zabawnym dodatkiem: nazwiskiem tego, który to imię nadał. Zresztą zwierzętom przypadł podobny los. Nieomal każdy gatunek, choć już dawno nazwany, od czasu do czasu uzyskuje nowe imiona, dzięki którym zdaje się nam, że wreszcie odkryliśmy ostateczny ład w przyrodzie, poznaliśmy istotę zmienności, że odnajdujemy tropy ewolucji.

3. Rośliny mają swój inwentarz, który nazywa się florą, i który jest przedmiotem nieustannych porównań, radosnych odkryć, jałowych sporów, zabawnych pomyłek. Dzięki znajomości tego inwentarza kontrolujemy w przyrodzie przybytki i ubytki, i poszukujemy ich sprawców...

4. Rośliny mają swoje miejscowe towarzystwo, które z upodobaniem nazywamy zbiorowiskiem roślinnym, a któremu przypisujemy szczególne prawa, właściwą strukturę i kompozycję gatunkową, i dla którego próbujemy znaleźć niepodważalne miejsce w wymyślonym przez nas systemie. Odbывая dalekie podróże, usiłujemy poznać ich rozmieszczenie i niezliczone kompozycje wszystkiego co zielone, uzasadnić położenie w przestrzeni i przypisać szczególną rolę w środowisku i krajobrazie.

5. Rośliny mają swoje zagadki i tajemnicze związki, które próbujemy ujawnić. A więc dowiedzieliśmy się już, że za wielobarwnym życiem roślin kryją się podejrzane związki ze zwierzętami, od zapyłania i rozsiewania począwszy, na wzajemnym odżywianiu kończąc. Ale nie sposób zapytać, czy rośliny mięsożerne i zwierzęta roślinożerne to właściwe odpowiedniki w przyrodzie, czy nie występuje tu jakieś *inaequilibrium*. Czy słyszeliście chrzęst chitynowych pokryw chrząszcza w objęciach włosków na liściach rosiczki, czy doszło was wołanie o ratunek zwierząt, które znalazły się w topieli zgotowanej im w specjalnie prze-

¹ Pamiętnik z podróży do Torunia (2001).

kształconych liściach kaptownicy lub dzbanecznika? Za mało być botanikiem, aby pojąć tę tajemnicę!

A JAKIE SĄ NASZE OCZEKIWANIA?

Ale pomimo tego coraz bardziej wytrwale pielęgnujemy w sobie przekonanie, że kiedyś jednak się tego dowiemy, że znajdziemy się wśród tych badaczy, którzy dawno odkryli strukturę komórkową organizmów i tych, którzy pół wieku temu znaleźli podwójną helisę; którzy ustalili powszechność rozmnażania płciowego, zasady dziedziczenia, podobieństwo budowy cząsteczek hemoglobiny i chlorofilu; znaleźli zadziwiające przystosowania do rozprzestrzeniania się, przetrwania niekorzystnych warunków, do zapamiętywania odległej przeszłości; wśród tych, którzy badając indywidualne biografie roślin, próbują dociec istoty ich wspólnego życia w populacji, w zbiorowisku, w biocenozie...

A więc najwięcej korzyści odnosimy w końcu my, botanicy, my, ekologowie, choć uchodzimy wśród biologów za najbardziej zatwardziały konserwatystów i zapobiegliwych konserwatorów, niechętnie kierujących się modą, ale zapamiętałe występujące w obronie wszelkich form bytu.

UTRATA NAJWIĘKSZEJ CZĘŚCI KRÓLESTWA

Już pogodziliśmy się z utratą największej części naszego ongiś królestwa. Grzyby okazały się być suwerennym Królestwem nad Królestwami. Dopuszczeni są do niego tylko wysoko wyspecjalizowani separatyści-mikologowie. Ale nas, botaników, grzyby nie przestały zajmować. Ich bezpośredni związek z roślinami poświadcza nie tylko powołanie do istnienia porostów. Czeką nas rozwiązania kolejnej zagadki: ujawnienie pełnej roli grzybów w owym misterium materii i energii, w przekazywaniu informacji między komponentami biocenozy. Bez rozwiązania tej zagadki nasze rozumienie przyrody i życia samych roślin nie posunie się zbyt daleko! Biologia czeka na nowego Darwina!

POCZĘCIE I NARODZINY BOTANIKI

Bycie botanikiem można sobie poczytywać za zaszczyt. Bycie botanikiem może być uważane za przejaw pewnego dziwactwa; tak przynajmniej twierdzą niektórzy z nas, nazywający siebie z upodobaniem nowoczesnymi badaczami, a za nimi powtarzają to samo księżowi, inżynierowie i ministrowie. Wątpliwość ta nie jest bezzasadna, zwłaszcza w czasach, gdy tylu ważnych i pożytecznych rzeczy wymaga się

od nauki i uczonych. A może botanikiem bywa się tylko od czasu do czasu, jak bywa się poetą?

Botanikiem nie zostaje się w wyniku deklaracji lub uzyskania uniwersyteckiego dyplomu.

Już doświadczyliśmy bezwarunkowych praw kierujących naszym docieklwym życiem. Jeśli coś istotnego udało nam się wnieść do nauki o roślinach, to podobnie jak w innych dziedzinach, stało się to gdzieś między 25 a 40 rokiem życia. Pozostałe lata wypełniają: doskonalenie rzemiosła, wyostanie narzędzi, wypełnianie planów wcześniej zakreślonych, gromadzenie współpracowników wokół wielkich przedsięwzięć, pogłębianie i/lub poszerzanie wiedzy, lub co gorsze – utwierdzanie się w przekonaniu o słuszności raz na zawsze przyjętych poglądów.

A może botanikiem zostaje się w istocie dopiero wówczas, gdy harmonijnie ukształtują się w nas cztery postawy:

Pierwsza to: trwałe zainteresowanie światem roślin i gotowość nieustannego zgłębiania ich tajemnic, stawianie pytań roślinom, na które w istocie musimy sami poszukiwać odpowiedzi.

Druga to: szczery podziw dla piękna i niezwykłości roślin, który to podziw i troska o ich przyszłość nie mącą już naszego umysłu.

Trzecia to: nieustanna gotowość poddawania próbie naszej wiedzy i wyobrażeń o roślinach, zwłaszcza gotowość do wymiany doświadczeń i poglądów z tymi, którzy uprawiali równie wytrwale swoje działki i dążą do osiągnięcia tego samego celu: złożenia na powrót Rośliny z drobnych, jeszcze niespójnych części, na które ją uprzednio rozłożono, by zgłębić tylko to, co jest w stanie objąć jeden umysł. Pomocne jest w tym studiowanie książek o roślinach, ale nie zastąpi ono studiów nad roślinami.

Czwarta to: radość ze współuczestnictwa w dziele poznawania przyrody, radość, która zdołała wyprzeć z serca zazdrość o sukcesy innych.

Może nie trzeba wkraczać w sędziwy wiek, aby doczekać się ukształtowania w naszym umyśle i sercu owych czterech postaw. Może we właściwej porze należy uważnie wysłuchać kogoś, kto zaznawszy interesującego i owocnego żywota, gotów jest do zwierzenia tajemnicy poczęcia i narodzin botanika. Taka okazja była mi dana w grudniu 2001 r. w Toruniu i stała się podstawą nieustających rozważań. Czy nasze biografie rysują się wedle tego krakowsko-toruńskiego wzorca? Bohaterka naszego spotkania z radością wyznała, że poznawanie życia roślin było sensem jej życia, że miała niepospolitych mistrzów. Licznie przybyli następcy i uczniowie poświadczali owocność takiego życia. Czy więc nasze biografie przebiegają według wypróbowanego wzorca: *od nasienia do nasienia*? A jak przedstawiają się biografie tych, którzy – jak twierdzą – od nikogo niczego się

nie nauczyli, wszystko zawdzięczają tylko sobie, następcom nie mają nic do przekazania...

Janusz Bogdan FALIŃSKI

Przedruk z *Wiadomości Ekologicznych* 49(3), 2003.

KILKA UWAG O CHITOZANIE

Some remarks on chitosan

Chitozan jest substancją otrzymywaną głównie z chitynowych pancerzyków kryła np. antarktycznego, ale można go otrzymywać także z niektórych grzybów np. *Absidia orchidis*. Ciężar cząsteczkowy chityny wynosi ponad 1000000, a ciężar cząsteczkowy chitozanu jest 2 – 15 razy niższy. Aktywność chitozanu zależy od stopnia jego deacetylacji (usunięcie grupy acetylowej CH₃CO-) oraz stopnia polimeryzacji. Z uwagi na swoje właściwości chitozan znajduje zastosowanie w różnych dziedzinach życia, a światowa produkcja tej substancji przekroczyła już 3000 t. Ostatnio odkryto m.in. jego właściwości bakteriobójcze, co stwarza możliwość wykorzystania chitozanu w medycynie i weterynarii, a także w rolnictwie.

W wielu polskich doświadczeniach [1] wykazano np., że chitozan hamuje rozwój groźnej bakterii *Pseudomonas syringae* pv. tomatu na roślinach pomidora, a także chorób wirusowych na fasoli. Jako biopreparat dla ochrony roślin chitozan występuje w handlu pod nazwą Biochicol 020 PC. Preparat ten nie niszczy patogenów pochodzenia grzybowego, tylko jest elicitorem (wywoływaczem) odporności roślin na choroby powodowane przez te patogeny. W wyniku wieloletnich badań prowadzonych w Instytucie Warzywnictwa w Skierniewicach, autorzy tego opracowania [2] stwierdzili, że opryskiwanie chitozanem (Biochikolem 020 PC) istotnie ograniczało rozwój mączniaka prawdziwego (*Oidium lycopersicum*) na pomidorach odm. Corindo F₁ i innych. Wykazano, że pod wpływem tych opryskiwań w tkankach liści wytwarza się nadtlenek wodoru (H₂O₂), który w dużym stężeniu uniemożliwia kiełkowanie zarodników i rozwój grzybnia, a tym samym rozwój choroby. Dlatego preparat ten jest najskuteczniejszy, jeżeli stosuje się go na kilka godzin przed zakażeniem roślin, a nie daje oczekiwanych efektów, gdy rośliny są już silnie porażone.

Stwierdzono także, iż pod wpływem chitozanu następuje silne zahamowanie rozwoju mączniaka rzekomego (*Pseudoperonospora cubensis*). Przy temperaturze ponad 8°C Biochicol 020 PC stymulował wzrost i poprawiał zdrowotność sałaty. Chitozan może także służyć do zaprawiania nasion fasoli przeciw chorobom grzybowym [3]. Omawiany preparat znajduje szerokie zastosowanie w uprawie roślin ozdob-

nych, ponieważ skutecznie zwalcza na różach dwa gatunki mączniaka: *Sphaerotheca pannosa* var. *roseae* i *Peronospora sparsa*, zabezpiecza również cebulki tulipanów i mieczyków oraz goździki przed atakiem grzybów patogenicznych występujących w glebie [4, 5]. Dodanie do gleby chitozanu ogranicza w niej rozwój licznych fitopatogenów, szczególnie z rodzaju *Fusarium* (4).

Warto podkreślić, że chitozan jako pochodna chityny nie jest szkodliwy dla ludzkiego zdrowia. Znajduje zastosowanie w produkcji preparatów do walki z nadwagą, a także opatrunków na trudno gojące się rany. Stwierdzono, że chitozan hamuje wzrost ok. 40% gatunków bakterii beztlenujących, które są groźne dla naszego użebienia, dlatego bada się jego przydatność jako podkładu do plomb stomatologicznych.

Należy dodać, że w wielu przypadkach wyciąg z grejfrutów skuteczniej wstrzymuje rozwój wymienionych chorób na różnych roślinach niż chitozan lub zawierający go preparat handlowy. Wyciąg z grejfruta był już 500 lat temu używany w medycynie, a od ponad 20 lat jest badany jako preparat ochrony roślin i wiąże się z nim duże nadzieje.

Coraz więcej uwagi poświęca się także grzybom z rodzaju *Trichoderma*, których obecność w glebie lub substracie ogranicza rozwój wielu patogenów glebowych (należy je dodawać przed wysadzeniem roślin), co jest rzeczą istotną w ogrodnictwie, rolnictwie i leśnictwie.

Wyniki badań preparatów ekologicznych można znaleźć w *Bull. Pol. Ac. Sci. Biol.* t. 49 (2–3) 2001, t. 51 (2–3) 2003, oraz w artykule Orlikowskiego i współautorów [4]. Najnowsze wyniki badań nad chitozanem przedstawiono na X Seminarium Roboczym „Nowe aspekty w chemii i zastosowaniu chityny i jej pochodnych”, które odbyło się w Morskim Instytucie Rybackim w Gdyni we wrześniu 2003 roku. Referaty wygłoszone na tym Seminarium, obejmującym m.in. sesję interdyscyplinarną, medyczną i rolniczą, zostaną opublikowane przez Polskie Towarzystwo Chitynowe w roczniku *Progress on Chemistry and Application of Chitin and Its Derivatives, Monograph* 10, 2004. W dniach 31.VIII – 3.IX. 2004 r. odbędzie się w Poznaniu Międzynarodowa Konferencja Euchis '04 organizowana przez Europejskie Towarzystwo Chitynowe.

LITERATURA

- [1] MAĆKOWIAK A., POŚPIESZNY H. 2002. Dependence of antibacterial activity of chitosan on plant species. *Progress on Chemistry and Application of Chitin and Its Derivatives, Monograph* 8: 155–160. H. Struszczyk, Łódź.
- [2] BORKOWSKI J., DYKI B. 2003. Wpływ chitozanu, tytanitu i innych preparatów na ograniczenie rozwoju ma-

czniaka prawdziwego na pomidorach w szklarni. *Folia Horticulturae. Supplement 1*: 559–561.

- [3] PIĘTA D., PASTUCHA A., STRUSZCZYK H., NIEKRASZEWICZ A. 2003. The use of chitosan in controlling bean (*Phaseolus coccineus* L.) diseases. Progress on Chemistry and Application of Chitin and Its Derivatives. Monograph 9. H. Struszczyk, Łódź.
- [4] ORLIKOWSKI L. B., SKRZYPCZAK, WOJDYLA A., JAWORSKA-MAKOSZ A. 2002. Wyciągi roślinne i mikroorganizmy w ochronie roślin przed chorobami. Zesz. Nauk. Akademii Rolniczej im. Koflątaja w Krakowie, 387: 19–32.
- [5] WOJDYLA A. T. 2001. Chitosan in the control of rose diseases – 6-year-trials. *Bull. Pol. Ac. Sc. Biol.* 49: 243–252.

Jan BORKOWSKI, Barbara DYKI

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

49. JANINA MARIA JENTYS-SZAFEROWA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 24 VI 1895 Kraków – 16 I 1983 Kraków.
2. Rodzina – ojciec – Stefan Jentys, fizjolog roślin i chemik rolny, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, matka – Anna z domu Czermak, rodzeń-

stwo – Stanisław, inżynier rolnik, Władysław, dr praw, zginął w Oświęcimiu, Czesław, prawnik, mąż – Władysław Szafer, jeden z najwybitniejszych polskich botaników, profesor i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek i wiceprezes Polskiej Akademii Umiejętności, a następnie Polskiej Akademii Nauk, dyrektor Instytutu Botanicznego i Ogródu Botanicznego UJ, twórca i dyrektor Instytutu Botaniki PAN oraz organizator i kierownik Zakładu Ochrony Przyrody PAN [ślub w kościele św. Szczepana w Krakowie dn. 18 III 1919], syn – Tadeusz Przemysław (ur. 1920), emerytowany profesor architektury na Politechnice Krakowskiej, córka – Anna Staniszevska (ur. 1921), absolwentka polonistyki UJ, emerytowany pilot wycieczek Biura Podróży „Orbis” (biuro w Warszawie), malarka, członek Związku Polskich Malarzy i Grafików oraz Warszawskiego Stowarzyszenia Plastyki, autorka wielu wystaw indywidualnych i zbiorowych, syn – Stanisław (1923–1985).

3. Wykształcenie – [być może początkowo nauki pobierała w domu], 1907/1908–1909/1910 – Prywatne Gimnazjum Żeńskie im. Królowej Jadwigi w Krakowie [uczęszczała na kursy przygotowawcze I i II oraz do kl. V, 29 I 1910 – świądectwo odejścia], 1910/1911–1913/1914 – Prywatne Gimnazjum Żeńskie H. Strażyńskiej w Krakowie typu klasycznego [uczęszczała do kl. V–VIII], 1914 – matura tamże. 1915/1916–1918/1919 i 1925/1926 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego [dwie immatrykulacje: 22 X 1915 i 22 X 1925] głównie w zakresie przyrody; początkowo była to fizjologia (równorzędne studia botaniki i chemii), jednakże podczas ciężkiej zimy 1918/1919, gdy pracownie chemiczna i fizjologiczna były zamknięte z powodu braku opału, a ogrzewany Instytut Botaniczny dawał możliwość pracy naukowej, skierowała swe zainteresowania ku botanice. Studia zakończyła uzyskaniem absolutorium 30 IV 1930 [absolutorium potrzebne było do uzyskania stopnia doktora].
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – (6 VI 1930 – rygorozum z botaniki i chemii, 25 III 1931 – rygorozum z filozofii) 28 III 1931 – dr filozofii w zakresie botaniki [promocja na Wydziale Filozoficznym UJ, promotor: prof. Władysław Szafer] – Budowa błon pyłków leszczyzny, woskownicy i europejskich brzoź oraz rozpoznawanie ich w stanie kopalnym. *Rozpr. Wyzd. Mat.-Przyr. Pol. Akad. Umiejęt., Dz. B.* 68 (ser. 3, t. 28)(za 1928)(5): 299–339 [wyd. 1929]. 2 VI 1951 – kolokwium habilitacyjne, 4 VI 1951 – wykład habilitacyjny i nadanie prez

- Radę Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego stopnia docenta botaniki ze szczególnym uwzględnieniem systematyki roślin [6 XII 1951 – zatwierdzenie habilitacji przez Ministra Oświaty] – Analiza zbiorowego gatunku *Betula alba* L. na podstawie pomiarów liści. Część I: Cel i metoda pracy na przykładzie *Betula verrucosa* Ehrh. Analysis of the collective species *Betula alba* L. on the basis of leaf measurements. Part I: Aim and method of the work on the example of *Betula verrucosa* Ehrh. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (I)* **1949**(7–10): 175–214 [wyd. 1950], Analiza zbiorowego gatunku *Betula alba* L. na podstawie pomiarów liści. Część II: *Betula pubescens* Ehrh., *B. tortuosa* Ledeb., *B. carpatica* Waldst. et Kit. Analysis of the collective species *Betula alba* L. on the basis of leaf measurements. Part II: *Betula pubescens* Ehrh., *B. tortuosa* Ledeb., *B. carpatica* Waldst. et Kit. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. (I)* **1950**(1–3): 1–63. 1951–1954 – docent „prywatny”. 30 VI 1954 – profesor nadzwyczajny (uchwała Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki o nadaniu tytułu naukowego). 13 XII 1962 – profesor zwyczajny (uchwała Rady Państwa nr 49/62 o powołaniu na stanowisko profesora zwyczajnego).
5. Przebieg pracy zawodowej – 1918/1919–1939 – wolontariusz w Instytucie Botanicznym UJ [charakter tej pracy różnie określała w swych życiorysach, najczęściej jako „prywatny pracownik naukowy”]. 1936–1939 – Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie: prace zlecone nad brzoźami. 1945–1949 – Uniwersytet Jagielloński: I II – 31 III 1945 – asystent wolontariusz, I IV 1945–31 VIII 1948 – starszy asystent w Zakładzie Anatomii i Cytologii Roślin, I IX 1948–31 VIII 1949 – starszy asystent w Zakładzie Farmakognozji, I IX 1949–31 VIII 1950 – Polska Akademia Umiejętności – pracownik naukowy [brak dokładniejszych informacji na temat charakteru jej pracy]. I IX 1950–31 VIII 1953 – Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie: kierownik grupy biometrycznej w krakowskiej Pracowni Paleobotaniki Czwartorzędu. 1953–1965 – Zakład (od 1956 Instytut) Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie: X 1953–1956 – kierownik Pracowni Zmienności i Ewolucji Historycznej Roślin, I VI 1956–1965 – kierownik Zakładu Zmienności Roślin [1956–1957 – Zakładu Zmienności]. I I 1966 – przeszła na emeryturę.
6. Podróże naukowe – Austria (1961), Czechosłowacja (1962), Dania (1963), Grecja (1958), Jugosławia (1962), Kanada (1959), Niemiecka Republika Federalna (1962), Norwegia (1925), Rumunia, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej (1959), Szwajcaria (1928, 1957, 1961), Szwecja (1925), Węgry (1962), Wielka Brytania (1930, 1931, 1956, 1964), Włochy (1958), Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.
- 7a. Zakres badań botanicznych – systematyka, paleobotanika, morfologia (biometria). W zasadzie zajmowała się głównie biometrią zastosowaną zarówno do materiału kopalnego, jak i współczesnego.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Autorka co najmniej 78 prac (opublikowanych pod nazwiskiem Jentys-Szaferowa, Jentys-Szafer, Szaferowa). Bibliografia do 1970 opublikowana w: J. Staszkie-wicz, 1970. Prof. dr Janina Jentys-Szaferowa. W 75-lecie urodzin. *Wiad. Bot.* **14**(4): 271–275; bibliografia od 1953 zamieszczona w: M. Nowak, 2003. *Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk (1953–2003)*, t. 2. *Bibliografia*. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN Kraków. s. 120–122; pełna bibliografia zestawiona przeze mnie – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Najważniejszych 10 prac (oprócz rozpraw doktorskiej i habilitacyjnej) – 1. 1921. *Betulaceae*. [w:] W. Szafer (red.): *Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych*. Tom II. *Dwuliścienne wolnoptakowe: jednookwiatowe*. Nakładem Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, s. 3–17; 2. 1937 i 1938. Z badań biometrycznych nad zbiorowym gatunkiem *Betula alba* L. Biometrical studies on the collective species *Betula alba* L. Cz. I. Wielopostaciowość liści brzoź. Polymorphism of the leaves of birches. *Instytut Badawczy Lasów Państwowych. Rozprawy i Sprawozdania*, ser. A, **26**: 1–57. Cz. II. O możliwości krzyżowania się gatunków *Betula verrucosa* Ehrh. i *Betula pubescens* Ehrh. II. The possibility of hybridization between species *Betula verrucosa* Ehrh. and *Betula pubescens* Ehrh. *Instytut Badawczy Lasów Państwowych. Rozprawy i Sprawozdania*, ser. A, **40**: 1–84; 3. 1953. Owoce rodzajów *Carpinus* i *Ostrya*. Cz. I. Analiza cech i klucze do oznaczania. *Prace Instytutu Geologicznego* **10**: 5–36 [współautor: M. Białobrzaska]; 4. 1955. Wielopostaciowość liści drzew i jej przyczyny. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* **24**: 207–236; 5. 1959. Graficzna metoda porównywania kształtów roślinnych. *Nauka Polska* **7**(3/27): 79–109; 6. 1960. Mor-

phological investigations of the fossil *Carpinus*-nutlets from Poland. *Acta Palaeobotanica* **1**(1): 3–43; 7. 1961. Anatomical investigations on fossil fruits of the genus *Carpinus* in Poland. *Acta Palaeobotanica* **2**(1): 1–33; 8. 1967. Badania systematyczno-doświadczalne nad *Betula oycoviensis* Besser. Experimental investigations on the taxonomy of *Betula oycoviensis* Besser. *Rocznik Dendrologiczny* **21**: 5–56; 9. 1970. J. Jentys-Szaferowa (red.): Zmienność liści i owoców drzew i krzewów w zespołach leśnych Białowieckiego Parku Narodowego. *Monographiae botanicae* **32**: 1–238; 10. 1975. Studies on the epidermis of recent and fossil fruits of *Carpinus* and *Ostrya* and its significance in the systematics and history of these genera. *Acta Palaeobotanica* **16**(1): 3–70.

- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – 1. Systematyka – Opracowała rodzinę *Betulaceae* do II tomu *Flory Polskiej* [patrz: p. 7b, poz. 1], prace biometryczne w zastosowaniu do systematyki – patrz niżej. 2. Paleobotanika – Opracowała podstawy rozpoznawania w stanie kopalnym poszczególnych ziaren pyłku rodzajów *Corylus*, *Myrica* i *Betula*, opisała szereg nowych szczegółów strukturalnych i fizyko-chemicznych budowy egzyny (zewewnętrznej warstwy ziarna pyłku) tych trzech rodzajów [rozprawa doktorska – p. 4], prowadziła wieloletnie badania nad zmiennością kopalnych okryw owocowych i samych owoców w rodzaju *Carpinus*, badania te naświetliły historię tego gatunku w neogenie i czwartorzędzie Europy [p. 7b, poz. 3, 6, 7 i 10]. 3. Biometria – Opracowała metodę graficzną porównywania kształtów roślinnych zwaną „metodą linii wielkości i kształtu” lub „metodą Jentys-Szaferowej”. Metoda ta polega na przyrównaniu poszczególnych prób statystycznych, scharakteryzowanych za pomocą średnich arytmetycznych, do jednej, podobnie scharakteryzowanej próby, określonej jako jednostka porównawcza. Wyniki wrysowuje się następnie na wykres, otrzymując tzw. krzywe kształtu poszczególnych prób statystycznych w stosunku do jednostki porównawczej. Metoda ta daje możliwość jednoczesnego porównywania dowolnej liczby prób statystycznych pod względem dowolnej liczby cech (rezultat w postaci wykresu jest łatwo czytelny). Poprzez odpowiedni dobór próby typowej metoda ta pozwala na przebadanie podobieństwa i różnic pomiędzy poszczególnymi populacjami z różnych punktów, co daje większy stopień pewności otrzymanych wyników. Metoda linii wielkości i kształtu znalazła zastosowanie zarówno do systematyki wewnątrzgatunkowej, jak i – takso-

nów wyższej rangi. Jest to jedna z najbardziej produktywnych metod, jakie stworzono w botanice polskiej. Nadal używana jest z powodzeniem na całym świecie. Metodą tą opracowała wewnątrz- i międzygatunkową zmienność europejskich gatunków z rodzajów *Betula*, *Carpinus* i *Ostrya* [rozprawy habilitacyjne – p. 4, oraz p. 7b, poz. 2 i 5]; badając wielopostaciowość liści drzew i jej przyczyny stwierdziła związek postaci liści z fizjologicznym wiekiem drzewa, z położeniem ich na pędzie i w koronie drzewa, z tworzeniem się odrosli i obecnością kwiatostanów [p. 7b, poz. 4]; wyjaśniła mieszańcowe pochodzenie *Betula oycoviensis* [p. 7b, poz. 8]; wraz z zespołem badawczym scharakteryzowała zmienność drzew i krzewów rosnących w warunkach puszczańskich w wybranych zespołach roślinnych Białowieckiego Parku Narodowego [p. 7b, poz. 9].

W 1947 opublikowała popularny klucz do celów dydaktycznych przeznaczony dla uczniów szkół podstawowych *Poznaj 100 roślin: klucz do oznaczania stu gatunków roślin kwiatowych dzikich i hodowanych*, który doczekał się aż 32 wydań (ostatnie w 1992, jest to praca botaniczna o prawdopodobnie rekordowej, największej liczbie wydań i największym łącznym nakładzie). Napisała wraz z mężem popularną książkę *Kwiaty w naturze i sztuce* (1939, II wyd. 1948, III wyd. 1958), zawierającą szereg zagadnień z historii botaniki, historii sztuki czy ekologii związanych z kwiatami.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – W okresie międzywojennym prowadziła ożywioną działalność społeczną polegającą na urządzaniu w szkołach oraz organizacjach harcerskich szeregu imprez oświatowych, kursów i odczytów z dziedziny nauk przyrodniczych i ochrony przyrody, zarówno w Krakowie, jak i na prowincji, wygłaszaniu pogadanek przyrodniczych w Polskim Radio oraz publikowaniu popularnych artykułów w wielu czasopiśmiech i dziennikach. W Uniwersytecie Jagiellońskim prowadziła następujące zajęcia dydaktyczne: 1945/1946 – ćwiczenia zlecone w oznaczaniu roślin, a w następnych semestrach – ćwiczenia z anatomii roślin, semestr wiosenny 1952 – wykład monograficzny „Zagadnienia z morfologii drzew”, semestr jesienny 1952 – w ramach practicum dla studentów IV roku biologii w Instytucie Botanicznym: przeszkolenie w stosowaniu metod statystycznych w systematyce roślin, zagadnienia zmienności roślin w związku z warunkami zewnętrznymi oraz oznaczanie drzew i krzewów w stanie bezlistnym, semestr jesienny

- 1953 – wykład monograficzny „Metody badania zmienności w świecie roślinnym”. W tworzonym wtedy Zakładzie Botaniki PAN zorganizowała X 1953 Pracownię Zmienności i Ewolucji Historycznej Roślin (faktycznie funkcjonującą od wiosny 1954), przekształconą następnie 1956 w Zakład Zmienności Roślin Instytutu Botaniki PAN w Krakowie. X 1954 – zorganizowała „Podstawowy kurs metod badania zmienności roślin” dla botaników z całej Polski (uczestniczyli w nim m.in. J. Szweykowski, S. Miczyński, A. Czartoryski).
9. Działalność w innych dziedzinach – [brak informacji].
10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – Była członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego od początku jego istnienia (1922), a od 1972 – członkiem honorowym. Od 5 XI 1928 – współpracowniczką Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności [do końca istnienia Komisji, czyli do 9 VII 1945]. Od 1954 – członek Rady Naukowej Zakładu (od 1956 – Instytutu) Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, od X 1957 – członek Komisji Biologicznej Oddziału Krakowskiego PAN, od V 1958 – członek Komisji Ewolucjonizmu PAN, 1958–1972 – członek Rady Naukowej Zakładu Dendrologii i Pomologii PAN w Kórniku (od 1962 – Zakładu Dendrologii i Arboretum Kórnickiego).
11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak informacji].
12. Inne informacje – Zainteresowania naukami przyrodniczymi, a szczególnie botaniką, rozwinęła pod wpływem swego ojca. W Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Krakowie była uczennicą Romana Gutwińskiego (1860–1932), ówczesnie największego polskiego fykologa, a w Gimnazjum H. Strażyńskiej w Krakowie – uczennicą Franciszka Tondery (1859–1926), paleobotanika, fizjologa, anatoma i morfologa roślin, autora pierwszej polskiej pracy paleobotanicznej. Wybuch I wojny światowej i związane z tym zawieszenie działalności Uniwersytetu Jagiellońskiego uniemożliwiło jej wstąpienie na Uniwersytet zaraz po maturze. Podczas studiów była uczennicą Emila Godlewskiego sen., Edwarda Janczewskiego, Mariana Raciborskiego, Józefa Rostańskiego, Kazimierza Roupperta, Władysława Vorbrodta, a przede wszystkim Władysława Szafera. Należała do krakowskiej szkoły geobotanicznej, w ramach której rozwinęła badania biometryczne. W okresie współpracy z Państwowym Instytutem Geologicznym rozpoczęła ba-
- dania zmienności roślin wymarłych. Miała zdolności malarskie i przed wojną wykonała liczne ryciny do podręczników botanicznych lub książek swego męża, np. *U progu Sahary* (1925), *Yellowstone kraj gorących źródeł i niedźwiedzi* (1929). W czasie wojny, by utrzymać rodzinę, piekła torty i ciastka, które córka roznosiła do cukierni, a także wyrabiała mydło. Wraz z mężem utrzymywała również kontakty z okolicznym ziemiaństwem krakowskim, które dostarczało produktów rolnych do przeżycia wojny im i innym rodzinom profesorskim w Krakowie. Materialnie bardzo pomagała wraz z mężem rodzinie w trudnych czasach po wojnie. Zawsze była elegancko ubrana. Była osobą surową, sprawiedliwą, dużo wymagającą od siebie i innych, budzącą respekt, szalenie zorganizowaną w pracy i punktualną. Stwarzała wrażenie osoby twardej i zimnej, choć w rzeczywistości była niesłychanie uczuciowa, wrażliwa i dobra. Była bardzo oddana nauce, do tego stopnia, że nawet stwierdziła kilkakrotnie, iż „nauka jest dla niej ważniejsza niż dzieci”. Znała biegle język francuski i niemiecki, a po wojnie nauczyła się angielskiego. Organizowała życie towarzyskie w Instytucie, stwarzała „oprawę” dla swego męża, umiała również umiejętnie i dyskretnie nim sterować. Pochowana jest razem z mężem na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie. Pod jej kierunkiem napisano co najmniej 5 prac magisterskich, 6 – doktorskich i jedną – habilitacyjną. Uczniami jej byli: dr Maria Białobrzeska (emerytowany pracownik Instytutu Botaniki PAN), dr hab. Adolf Korczyk (pracownik naukowy Instytutu Badawczego Leśnictwa, Zakład Lasów Naturalnych Białowieży, nauczyciel akademicki Politechniki Białostockiej, Zamiejscowy Wydział Zarządzania Środowiskiem w Hajnówce), prof. dr hab. Jerzy Staszkievicz (emerytowany pracownik Instytutu Botaniki PAN), dr Janina Truchanowicz (1923–1994) (były pracownik Instytutu Botaniki PAN), dr Irena Więkowska (Instytut Botaniki PAN, potem Biblioteka Jagiellońska, obecnie – emerytowana).
13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie (ul. św. Jana 26, 31–018 Kraków): IB-20 (materiały Instytutu Botaniki PAN), PAU VIII-6 (Wydz. III Mat.-Przyr. Protokoły posiedzeń, 1926–1934); Archiwum Państwowe w Krakowie (ul. Sienna): Zespół „Prywatne Gimnazjum Żeńskie im. Królowej Jadwigi w Krakowie” – sygn. GZKJ 6 („Katalog uczennic kl. I-VIII”, 1907/1908), GZKJ 7 (ditto, 1908), GZKJ 8 (ditto, 1909/1910), zespół: „Prywatne Gimnazjum

Żeńskie H. Strażyńskiej w Krakowie” – sygn. GŹS 11 („Katalog uczennic kl. I-VIII”, 1910/1911), GŹS 12 (ditto, 1911/1912), GŹS 13 (ditto, 1912/1913), GŹS 14 (ditto, 1913/1914); Archiwum UJ: S II 516 („Księga immatrykulacyjna”, 1911/1912–1921/1922), S II 517 („Album studiosorum Universitatis Cracoviensis”, 1922/1923–1929/1930), S III 246 (Janina Szaferowa), WF II 50 („Protokoły posiedzeń Rady Wydziału Filozoficznego”, luty-lipiec 1945, k. 25), WF II 378 („Studenci Wydziału Filozoficznego UJ”, 1915/1916, I p.), WF II 419 („Studenci Wydziału Filozoficznego UJ”, 1925/1926, M-Ż), WF II 504 (Janina Jentys-Szaferowa), WMP 46 (Janina Jentys-Szaferowa); Biblioteka Jagiellońska: rkps Przyb. 796/76 („Kronika Instytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1918–1938”); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ): B 419. Publikowane: *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki* nr 12 (Warszawa, 2 IX 1954), poz. 81; P. Köhler, 2002. *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; *Sprawozdania z działalności Zakładu [od 1956 – Instytutu] Botaniki PAN w Krakowie [za poszczególne lata]*; J. Staszkiwicz, 1970. Prof. dr Janina Jentys-Szaferowa. W 75-lecie urodzin. *Wiad. Bot.* **14**(4): 269–275; J. Staszkiwicz, 1987. Pro memoria prof. dr hab. Janina Jentys-Szaferowa (1895–1983). *Wiad. Bot.* **31**(3): 139–142; A. Strus, 1963. Z prac Komisji Kwalifikacyjnej Pracowników Nauki i Wydziałów Polskiej Akademii Nauk. *Nauka polska* R. **XI**, nr 2(44): 175–177; E. Zastawniak, P. Köhler, 2001. *Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu. Polish palaeobotanical research of the Tertiary*. Botanical Guidebooks, t. 25: 63–64. Informacje ustne uzyskane od córki – Anny Staniszwskiej i bratanicy – Barbary Gaszyńskiej z domu Jentys.

14. Materiały ikonograficzne – Biblioteka Jagiellońska: rkps Przyb. 796/76 („Kronika Instytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1918–1938”), Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) oraz w posiadaniu rodziny. Publikowane: J. Staszkiwicz, 1970. Prof. dr Janina Jentys-Szaferowa. W 75-

lecie urodzin. *Wiad. Bot.* **14**(4): 269–275; J. Staszkiwicz, 1987. Pro memoria prof. dr hab. Janina Jentys-Szaferowa (1895–1983). *Wiad. Bot.* **31**(3): 139–142; W. Szafer, 1973. *Wspomnienia przyrodnika. Moi profesorowie – moi koledzy – moi uczniowie*. Zakł. Narod. im. Ossolińskich Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk, ss. 315; E. Zastawniak, P. Köhler, 2001. *Polskie badania paleobotaniczne trzeciorzędu. Polish palaeobotanical research of the Tertiary*. Botanical Guidebooks, t. 25: 63–64.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

50. MARYLA (MARIA) MARCHEWIANKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci — 18 [według kalendarza gregoriańskiego, natomiast według obowiązującego wtedy w zaborze rosyjskim kalendarza juliańskiego – 6] X 1897 Tomaszów Mazowiecki. – 1939 [brak dokładniejszych informacji o dacie i miejscu śmierci].
2. Rodzina – ojciec – Mordka [Mordek?], kupiec, matka – Eta z domu Tempel [brak informacji o innych członkach rodziny].
3. Wykształcenie – 1907/1908–1914/1915 – Szkoła Żeńska Towarzystwa im. Elizy Orzeszkowej w Łodzi (ul. Spacerowa 21), 1916/1917 – uczyła dodatkowo na komplet naturalny zorganizowany przy tej szkole i 26 VI 1917 otrzymała świadectwo maturalne. Studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego głównie z zakresu botaniki: 7 II 1919 – immatrykulacja, 11 X 1924 – absolutorium. Dodatkowo: 1923/1924 – uczęszczała na Studium Pedagogiczne UJ.
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 10 III 1928 – doktorat z filozofii w zakresie botaniki na podstawie pracy „Ze studjów nad glonami polskiego Bałtyku, cz. I-III” [promocja na Wydziale Filozoficznym UJ, promotor: prof. Władysław Szafer], pierwsze dwie części opublikowała (p. 7b, poz. 1, 2). 1 III 1930 – dyplom nauczyciela szkół średnich z biologii jako przedmiotu głównego i filozofii jako drugiego przedmiotu głównego z językiem wykładowym polskim Państwowej Komisji Egzaminacyjnej w Krakowie dla Kandydatów na Nauczycieli Szkół Średnich.
5. Przebieg pracy zawodowej – 1925–1939 – nauczycielka w Gimnazjum Żeńskim im. E. Orzeszkowej w Łodzi. 1934/1935–1939 – starszy

- asystent na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Wolnej Wszechnicy Polskiej, Oddział w Łodzi [była asystentką prof. Marii Skalińskiej].
6. Podróże naukowe – 1922 – wzięła udział w wyprawie Zakładu Botanicznego im. E. Janczewskiego (Wydział Rolniczy UJ) nad Bałtyk.
 - 7a. Zakres badań botanicznych – fykologia.
 - 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Opublikowała trzy prace botaniczne, poniższy wykaz jest jednocześnie pełną bibliografią jej prac: 1. 1924. Przyczynek do morfologii *Ceramium diaphanum* z Gdyni. *Kosmos* **49**: 843–854; 2. 1925. Z flory glonów polskiego Bałtyku. (Beiträge zur Algenflora der Ostsee). *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1923 i 1924] **58** i **59**: 33–45; 3. 1927. Ze studjów nad glonami polskiego Bałtyku. *Czasopismo Przyrodnicze* (Łódź) **1**(2): 65.
 - 7c. Główne osiągnięcia naukowe – podała nowe dla polskiego odcinka Bałtyku stanowiska kilku gatunków glonów [p. 7b, poz. 2]; opisała nowe szczegóły z morfologii krasnorosta *Ceramium diaphanum* [p. 7b, poz. 1]; w III części pracy doktorskiej zamieściła wykaz roślinnych epifitów i endofitów, usiłowała opisać nowy gatunek zieleńcy *Endoderma Roupperti*, jednakże opis był niewystarczający, a cecha, na której oparła odrębność systematyczną gatunku (tworzenie płytek tylko na szczytowych, zewnętrznych nitkach plechy) – zmienna, nie przeprowadziła też dowodu na stałość tej cechy.
 8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – w gimnazjum nauczała przyrodnictwa; na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Wolnej Wszechnicy Polskiej, Oddział w Łodzi, prowadziła ćwiczenia z botaniki ogólnej i systematycznej, z systematyki roślin niższych, z anatomii i morfologii roślin, opiekowała się również salą ćwiczeń botanicznych.
 9. Działalność w innych dziedzinach – [brak informacji].
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – od 28 I 1927 była członkiem Towarzystwa Przyrodniczego im. S. Staszica w Łodzi, a w 1930–1938 – członkiem jego zarządu. 10 VI 1927 – została zatwierdzona przez Wydział III Matematyczno-Przyrodniczy Polskiej Akademii Umiejętności jako współpracowniczka Komisji Fizjograficznej. Była również członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego – wstąpiła między 1923 a 1926.
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak informacji].
 12. Inne informacje – Na świadectwie urodzenia wpisano (cyrylicą) imię: Marila, jednakże, prawdopodobnie na skutek pomyłki, w późniejszych dokumentach figurowała jako Maria (Marja); dopiero w 1928 uzyskała przywrócenie pierwotnego zapisu jej imienia: Maryła. W latach 1922–1924 opracowywała glony polskiego odcinka Bałtyku w Zakładzie Botanicznym im. E. Janczewskiego (na Wydziale Rolniczym UJ) pod kierunkiem prof. Kazimierza Roupperta; rezultaty przedstawiła jako swą pracę doktorską.
 13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie (ul. św. Jana 26) – PAU W III-6 (Protokoły posiedzeń Wydz. Mat.-Przyr. PAU, 1926–1934), k. 33; Archiwum Państwowe w Łodzi (Al. T. Kościuszki 121): zespół „Towarzystwo Przyrodnicze im. S. Staszica w Łodzi”, sygn. 19 (deklaracje członkowskie) i 74 (spis nauczycieli-przyrodników w Łodzi, 1928–1929); Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego: PKEN 26 (Maryła Marchewianka), PKEN 37 („Dyplomy na nauczycieli szkół średnich”, 1926–1930), S II 523 („Liber promotionum Universitatis Jagellonicae”, 1926–1932) nr 7685, WF II 504 (Maria Marchewianka); Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ): B 418. Publikowane: K. Baranowski, 1977. *Oddział Wolnej Wszechnicy Polskiej w Łodzi 1928–1939*. PWN Warszawa – Łódź, s. 70 i 113; P. Köhler, 2002. *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*. (red. Z. Zagórowski). Książnica Polska, Lwów–Warszawa 1926, s. 187; *Wolna Wszechnica Polska, Oddział w Łodzi. Skład osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1935/36*. Łódź 1935; *Wolna Wszechnica Polska, Oddział w Łodzi. Skład osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1936/37*. Łódź 1936; *Wolna Wszechnica Polska, Oddział w Łodzi. Skład osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1937/38*. Łódź 1937; *Wolna Wszechnica Polska, Oddział w Łodzi. Skład osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1938/39*. Łódź 1938.
 14. Materiały ikonograficzne – [brak informacji].